

CZY TYLKO DAWNA DROGA DO CELU JEST DOBRA? (tryptyk)

Zdalna forma zajęć, przy wszystkich swych ograniczeniach, daje też możliwość interesującego przekształcenia dotychczasowych zajęć lub dodania do nich nowych, wartościowych elementów. W trzech tekstach przygotowanych przez pracowników Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego przedstawiamy pomysły na takie właśnie zmiany w dotychczasowych zajęciach.

PAWEŁ CYWIŃSKI

PAWEŁ CYWIŃSKI – doktor nauk społecznych, wykładowca na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych UW, współtwórca *post-turysta.pl*, *uchodźcy.info* oraz *chlebem i solą*. Za różnego rodzaju kampanie otrzymał od Amnesty International Pióro Nadziei, był finalistą nagrody Polskiej Rady Biznesu im. Andrzeja Czerneckiego, a projekty, które współtworzył, otrzymywały takie nagrody, jak Intercultural Achievement Award, Nagrody „Gazety Stołecznej” czy S3KTOR Grand Prix Miasta Stołecznego Warszawy. Były również finalistami Traveler National Geographic w kategorii Społeczna Inicjatywa w latach 2016 i 2019. Zjeździł co czwarty kraj świata.

PODCAST JAKO NARZĘDZIE DYDAKTYCZNE

Pamiętam mój pierwszy wykład po przeniesieniu zajęć z sal wykładowych do Internetu. To była geografia kultury i opowiadałem wtedy o geografach w czasach kolonializmu, o blaskach i cieniach naszej nauki, o tym, jak wiedza i władza są ze sobą splątane.

Jednakże nie była to normalna opowieść. Siedziatem przed kamerą i patrząc w ciemne kwadraciki na monitorze nie umiałem wzbudzić w sobie jakichkolwiek emocji, tak potrzebnych do poruszenia umysłów i serc słuchaczy. Po raz pierwszy w mojej karierze dydaktycznej odczułem wielki wpływ formy opowieści na jej dotarcie do słuchaczy.

CZY TYLKO DAWNA DROGA DO CELU JEST DOBRA? (TRYPTYK)

Postanowiłem zmienić zasady gry. Uznałem, że nie można kopiować wzorców ze świata *offline* do świata *online*. Należy znaleźć takie formy przekazywania wiedzy, które pozwolą studentom bardziej skupić się na słuchanym wykładzie, które pozwolą obcować z wiedzą podawaną we współczesny sposób, do którego studenci są przyzwyczajeni w ramach własnych poszukiwań informacji w Internecie.

Tą formą okazał się podcast. Studenci co tydzień otrzymywali ode mnie wykład w formie nagrania. Każde nagranie miało intro ze wstępem i podział na rozdziały. Nagranie było również w pełni udźwiękowione (zarówno jeżeli chodzi o podkład muzyczny, tła dźwiękowe, dzingle, jak i dodatkowe dźwięki, na przykład cyknięcie wykonania zdjęcia aparatem podczas opowiadania o roli fotografii w pracy geografa). Nagle tradycyjny wykład, podczas którego kontrolowałem treścią i sposobem opowiadania zainteresowanie i emocje słuchaczy, przeobraził się w słuchowisko. Dzięki temu stawał się przystępniejszy, bo kilkadziesiąt minut słuchania bez oglądania to bardzo dużo jak na współczesne czasy szybkich filmików, TikToka i memów.

Całość nie była trudna do wykonania. Na początku spisywałem dokładnie to, co chciałem powiedzieć. Układałem z tego logiczną całość, dodawałem anegdoty, cytaty, zwroty bezpośrednio do słuchaczy. Następnie dzieliłem to na kilkuminutowe części, aby studenci mogli przerwać odsłuchiwanie i zrobić notatki. Na początku nagrywałem zwykłym mikrofonem telefonu w cichym pomieszczeniu. Potem postanowiłem kupić bardziej profesjonalny sprzęt. Całość składałem na bardzo prostych programach do montażu dźwięków, a dźwięki ściągałem z ogólnodostępnych bibliotek dźwięków na otwartych licencjach z Internetu. Choć wcześniej nie umiałem tego programu obsługiwać, to 2-3 godziny nauki wystarczyły, by poznać wszystkie jego podstawowe funkcje. Potem zapisywałem nagranie na dysku i wysyłałem studentom wraz z pierwszą minutą rozpoczęcia wykładu.

Reakcje studentów były bardzo pozytywne. Co piąty z nich zdecydował mi się napisać prywatnego maila, że mu się podoba i bardzo chce więcej. Byli nawet tacy, którzy podobno słuchali wykładu całą rodziną. ●

IWONA SZUMACHER

IWONA SZUMACHER – geograf, adiunkt na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego.

WARSZTATY W TRAKCIE NAUCZANIA ZDALNEGO

Jednym z większych wyzwań zdalnego nauczania na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych UW w roku 2020 było przeprowadzenie warsztatów terenowo-kameralnych, które corocznie odbywały się w trakcie kilkudniowego wyjazdu. Brak możliwości przeprowadzenia ich w dotychczasowej formie był bodźcem do wdrożenia nowej

metody – *design thinking* (myślenia projektowego). Metoda ta służy pobudzeniu kreatywności i innowacyjności przy tworzeniu produktów/usług dla firm. Składa się z pięciu etapów: empatii (poznanie odbiorcy i jego potrzeb), definiowania problemu, generowania pomysłów, budowania prototypów i testowania. W trakcie tych etapów używa się takich

**PAWEŁ CYWIŃSKI • IWONA SZUMACHER
DOROTA GIRIAT • IRENA TSERMEGAS**

narzędzi, jak: obserwacja bez interakcji, wywiady, mapa empatii, mapowanie problemu, 5 x dlaczego, burza mózgów i wiele innych. Na wstępie założono, że firma i jej zapotrzebowanie na konkretny produkt nie będą fikcyjne. W tym celu poproszono o współpracę Karkonoski Park Narodowy. Na pierwszych zajęciach studenci przeprowadzili wywiad z pracownikami parku: gł. specjalistą ds. udostępniania parku panią Moniką Ruszdecką i jej zespołem. Studentom zostały udostępnione liczne dane o środowisku przyrodniczym parku i ruchu turystycznym. Na kolejnych zajęciach na platformie Google Meet i przy użyciu narzędzi Jamboard, Dokumenty itp. realizowano kolejne etapy *design thinking*. Na ostatnich zajęciach studenci przedstawili dyrekcji parku i działowi udostępniania parku prototypy

działań edukacyjnych, które mogłyby wpłynąć na świadomość i postawę turystów, a przez to zminimalizować ich negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze parku.

Zdalne zajęcia bardzo dotkliwie ograniczają możliwości edukacji geografów, dla których obserwacje i badania terenowe są kluczowe. Konieczność zdalnego nauczania odstąpiła jednak nowe możliwości, jak choćby o wiele łatwiejsze kontakty z instytucjami, parkami narodowymi itp., który dla studentów jest bezcennym doświadczeniem. W trakcie opisanych powyżej zajęć studenci poznali nie tylko funkcjonowanie Karkonoskiego Parku Narodowego, ale uświadomili sobie, jak ich wiedza i umiejętności mogą być wykorzystane przy rozwiązywaniu realnych problemów. ●

DOROTA GIRIAT • IRENA TSERMEGAS

DR DOROTA GIRIAT – geomorfolog, pracownik Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego od 1998 roku. Prowadzi zajęcia na kierunku geografia fizyczna i gospodarka przestrzenna, głównie z zakresu geomorfologii. W ramach działalności naukowej bada procesy rzeźbotwórcze oraz wpływ działalności człowieka na ich przebieg.

DR HAB. IRENA TSERMEGAS – geomorfolog, pracownik Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego od 1986 roku. Prowadzi bądź prowadziła zajęcia z kilkunastu różnych przedmiotów, głównie z zakresu geomorfologii. W ramach działalności naukowej zajmuje się badaniami współczesnych procesów rzeźbotwórczych.

CZY TYLKO DAWNA DROGA DO CELU JEST DOBRA? (TRYPTYK)

ZDALNE NAUCZANIE GEOMORFOLOGII

Kameralne ćwiczenia z geomorfologii prowadzone w ramach studiów geograficznych mają na celu przygotowanie studentów do pozyskiwania materiałów przydatnych do analiz geomorfologicznych, samodzielnego rozpoznawania form powierzchni Ziemi oraz nabycie przez nich umiejętności opisu i interpretacji rzeźby terenu.

W warunkach nauki zdalnej konieczna była modyfikacja dotychczasowego sposobu przekazywania wiedzy i umiejętności. Zagadnienia takie jak: rozpoznawanie parametrów morfometrycznych rzeźby, ustalanie granic form i interpretacja ich zależności przestrzennych w klasycznej formie realizowane były głównie na podstawie materiałów drukowanych. Większość ćwiczeń składała się z dwóch części: graficznej i opisowo-interpretacyjnej.

W formie zdalnej niemożliwe stało się zrealizowanie celu zajęć na podstawie ww. materiałów, dlatego skorzystano z narzędzi informatycznych oraz ogólnodostępnych zasobów danych przestrzennych.

Stale wzbogacane zasoby Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii (Geoportal) oraz Państwowego Instytutu Geologicznego (GeoLOG, SOPO), IMGW, a także innych instytucji krajowych i zagranicznych (m.in.: wojewódzkich portali Systemu Informacji Przestrzennej, the Swiss National Mapping Service, CORINE Land Cover, USGS Topographic Maps, Swiss Glacier Monitoring Network) pozwalają na pozyskanie materiałów podstawowych (numerycznych modeli wysokościowych, ortofotomapy i warstw tematycznych) wystarczających do tworzenia wielu (jakościowych i ilościowych) opracowań geomorfologicznych z wykorzystaniem wolnego, bezpłatnego oprogramowania GIS (np. QGIS, SAGA, GRASSGIS). Narzędzia te studenci mogli wykorzystać do wizualizacji rzeźby (cieniowanie, hipsometria, warstwice), tworzenia map morfometrycznych i geomorfologicznych oraz rozpoznania podstawowych atrybutów topograficznych (nachylenie, ekspozycja, deniwelacje).

*Zdalna forma zajęć,
przy wszystkich
swoich ograniczeniach,
daje też możliwość
interesującego
przekształcenia
dotychczasowych zajęć
lub dodania do nich
nowych, wartościowych
elementów.*

Umożliwiły one również kreślenie profili terenu i nanoszenie na nie wydzielen geomorfologicznych czy litologicznych, obliczanie wskaźników opisujących formy (wskaźnik osuwiskowości powierzchniowej, parametry koryta rzecznej) oraz prezentację dynamiki zjawisk (zmiany przebiegu koryt rzecznych, natężenie erozji wąwozowej, zmiany bilansu masy i położenia linii równowagi bilansowej lodowców).

Studenci do każdego ćwiczenia otrzymywali proste instrukcje i filmy instruktażowe, które mogą okazać się przydatne także w przyszłości. Nabycie przez nich umiejętności sprawdzane były głównie na podstawie przesyłanych projektów. Do weryfikacji wiedzy wykorzystywane były też quizy przygotowywane z pomocą platformy e-learningowej UW oraz formularzy Google.

Przygotowanie materiałów do ćwiczeń zdalnych było zadaniem pracochłonnym i czasochłonnym, ale pozwoliło na zgromadzenie cennego zasobu, który powinien być wykorzystywany także w przyszłości, po powrocie do zajęć stacjonarnych. Nowe metody i narzędzia znacznie poszerzyły możliwości dydaktyczne i ułatwiły osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. ●